

Beszámoló a Történészvitáról

Január 20-án az Oktatói Hálózat szervezésében történészek találkoztak az ELTE Trefort-kerti épületegyüttesének Gombocz Zoltán-termében, hogy vitatkozó kollégáik tükrében megpillantsák önmagukat és kutatómunkájuk eredményeit: mit ér a tudományuk, mit érnek ők maguk, hogy áll és hol áll a magyar történettudomány, hogyan juttathatná előrébb a világot, a külső világ pedig hogyan segíti, olykor pedig gáncsolja a hazai történettudományt.

A vita felkért résztvevői voltak:

- **Stefano Bottoni** – tudományos főmunkatárs, MTA BTK TTI
- **Gyáni Gábor** – kutatóprofesszor, akadémikus, MTA BTK TTI és ELTE TáTK Történeti Szociológia Tanszék
- **Klaniczay Gábor** – egyetemi tanár, Közép-európai Egyetem, Középkori tanulmányok Tanszék
- **Mátay Mónika** – egyetemi adjunktus, ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszék
- **Rainer M. János** – osztályvezető, OSZK 1956-os Intézet – Oral History Archívum; egyetemi tanár, EKF Új- és Jelenkori Történeti Tanszék

A beszélgetést Valuch Tibor vezette (egyetemi tanár, DE BTK Szociológia és Szociálpolitika Tanszék)

Az Oktatói Hálózat (OHA) által szervezett Történészvitára a Gombocz Zoltán terem teljesen megtelt, a hallgatóság egy részének már csak állóhely jutott.

A vita megkezdése előtt Rényi Ágnes, az OHA „Mi lesz veled, értelmiség?” című vitasorozatának ötletgazdája és egyik szervezője tartott rövid bevezetőt. Elmondta, hogy a történészvita előtt már több hasonló esemény zajlott le az OHA szervezésében: először az értelmiség és a hatalom viszonyáról folyt a beszélgetés Lengyel Lászlóval (2014. 06. 03.), utána Budapest helyzetéről Atkári Jánossal és Tóth Zoltánnal (2014. 07. 01.), majd pedig következett a Filozófusvita (2014. 09. 16.). Mindegyikről olvasható beszámoló az OHA honlapján (<http://oktatoihalozat.hu/category/blog/>).

A Történészvitával egy időben zajlott a Gyújtsunk fáklyát a magyar kultúráért! című demonstráció az Emberi Erőforrások Minisztériuma előtt. Rényi Ágnes elmondta, hogy az OHA egyetért a tüntetéssel és támogatja a Közművelődési és Közgyűjteményi Dolgozók Szakszervezetének követeléseit.

A vitát megnyitva Valuch Tibor ismertette a megtárgyalandó témaköröket, amelyeket a közönség a kivetítőn is folyamatosan követhetett.

A beszélgetés az alábbi négy témáról szólt:

TÖRTÉNÉSZVITA 2015

1. A történettudomány helyzete a mai Magyarországon

2. Történettudomány, politika, társadalom

3. Történettudomány, történelmi tudat, emlékezet, identitás

4. Oktatás és történettudomány

A vita tervezett időtartama 3 óra volt, melynek során minden felkért résztvevő mindegyik témához hozzászólhatott. Közben reagálhattak egymás gondolataira, az egyes témakörök megtárgyalásának végén pedig a hallgatóság kérdései és a válaszok következtek.

1. téma – A történettudomány helyzete a mai Magyarországon

Fölvezetésként Valuch Tibor a következő rész kérdésekre hívta fel a figyelmet:

- milyen állapotban van a mai magyar történettudomány?
- milyennek látják a kutatás finanszírozását, az intézmények helyzetét?
- a kutatás-finanszírozás, a társadalmi elvárások miként befolyásolják az intézmények működését és a kutatás szabadságát?
- megjelennek-e politikai szándékok a múlt kutatásában?
- hogyan érvényesül a teljesítményelv a szakmában?

Gyáni Gábor szerint napjainkban a magyar történettudomány állapota talán még a rendszerváltás előttihez képest is rosszabbnak mutatkozik. A befelé fordulás, bezárkózás különböző jelei figyelhetők meg. A történelem megközelítése nem változik, jellemző a történelemszemlélet bezárkózása az új irányzatokkal szemben. Ez hátráltatja az integrálódást az európai történettudományba. A hazai kutatók keveset publikálnak nemzetközi folyóiratokban és ritkán vesznek részt nemzetközi projektekben. Emellett megfigyelhető a szakszerűtlenség előretörése is, egyes kutatók politikai elvárásokat szolgálnak ki, és ez a szakmaiság rovására megy. A kutatás finanszírozásában anomáliák figyelhetők meg. Félnünk kell az egyetemek további leépítésétől. Az OTKA szervezeti autonómiájának korlátozása után nincs biztosíték arra, hogy a tudományos munka elbírálása kizárólag tudományos szempontok szerint fog történni. A kormányt el kellene számoltatni arról, hogyan osztja fel a történettudományi kutatásokra szánt pénzeket, ugyanis az akadémiai és az egyetemi szféra a töredékéből működik annak, mint amit a politikai propagandát szolgáló intézmények (pl. Terror Háza) eltékoznak.

Rainer M. János szerint a jelenkor kutatása '89 előtt nem volt, nem lehetett jobb állapotban, mint ma, de ma rosszabb helyzetben van, mint a 2000-es években. A visszafejlődés a nemzetközi együttműködésben csak az elmúlt néhány évben következett be. A jelenkor kutatása soha annyi pénzt nem kapott, mint napjainkban, csak hogy a pénz a [Gyáni Gábor

által is említett] propaganda intézmények számlájára érkeznek. Ezek az intézmények költségvetési támogatáson felül számolatlanul kapják a pénzt látványprojektekre is (pl. Sorsok Háza). A 2015. évi költségvetés alapján a Veritas Intézetnek (vezető: Szakály Sándor) 260 millió Ft, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának (elnök: Földváryné Kiss Réka) 500 millió Ft, a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítványnak (A kuratórium tagjai: Balás-Piri László, Schmidt Mária, Tökéczki László, Kapronczay Károly, Granasztói György) 1 milliárd 10 millió Ft, a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívumnak (főigazgató: Bíró Zoltán) 300 millió Ft és a Molnár Tamás Kutatóközpontnak (Nemzeti Közszolgálati Egyetem) 170 millió Ft jut.

Klaniczay Gábor egyetértett Gyáni Gáborral abban, hogy a magyar történettudomány nem jutott el arra a szintre intézményei megújításában, amelyre eljuthatott volna. Az 1970-es és 1980-as évek nagy generációjának (pl. Kosáry Domokos, Benda Kálmán, Hanák Péter, Fügedi Erik, Szűcs Jenő, Györffy György) kiterjedt kapcsolatrendszere volt, melyet nem örökölték át, utódaik nem tudtak a helyükbe lépni. A szakmai utánpótlás megnehezült, jelenleg csak a politikát kiszolgáló fiatal történészek juthatnak álláshoz.

Voltak kezdeményezések a struktúra megújítására (pl. 56-os Intézet, Collegium Budapest, ELTE – Atelier, Korall), de a kibontakozó intézményeket még az első vagy második Fidesz-kormány felülírta, teljesen új struktúrát, új történetírást vezetve be.

Az új intézményi struktúrára és az új történetírásra 1989 után tömegigény is volt, reprintek árasztották el a nyilvánosságot. A nemzeti sorskérdések (Trianon, magyar őstörténet) újratárgyalása iránt tömeges érdeklődés mutatkozott, ugyanakkor sok véleménnyel a szakma vitában áll. Egyes érdeklődők véleményét a fenti sorskérdésekről egyértelműen politikai pozíciójuk határozza meg. A polarizáció az akadémiai és a politikai igényeket kiszolgáló történetírás között a millenniumi ünnepségek kapcsán vált nyilvánvalóvá.

Mátay Mónika Fügedi Eriket idézte, aki annak idején úgy vélte, hogy a magyar történettudomány 50 évvel van lemaradva. Most vajon mit mondana ugyanerről? Mátay véleménye szerint Magyarországon változatlanul a politikai történetírás dominál. Az új szemléletű műhelyek a finanszírozás terén is hátrányt szenvednek. Ugyanakkor a kutatók egymástól való elzárkózása az új irányzatok képviselőire is jellemző. Előfordulnak párhuzamos kutatások is. Célszerű lenne a projekt alapú csoportmunka felé fordulni (pl. a tiszazugi arzenál gyilkosságok és perek kutatása így folyik – egyelőre mindennemű támogatás nélkül.)

Stefano Bottoni azzal kezdte hozzászólását, hogy ő egy „gazdasági bevándorló”, és Olaszországban sem rózsás a történészek helyzete. Véleménye szerint Magyarországon sok a történész (több ezer fő, kb. annyi, mint az 50 milliós Olaszországban), az ország nem tud ennyi kutatót eltartani. Az új intézményekkel szemben elhangzott bírálatokat (Gyáni Gábor, Rainer M. János) veszélyes jelenségnek nevezte. Abban szerinte szerepet kap az irigység a fiatal kutatókkal szemben, ugyanakkor a politikai alapítású intézmények vezetőinek címzett bírálat a fiatalokra is rászáll, akik ezt egyelőre nem érdemlik meg. Az új intézményeken túl korai számon kérni az eredményeket. Egyébként az ő véleménye szerint is 50 %-os esélye van annak, hogy a politikai szándékkal létrehozott történeti intézetek semmi érdemlegeset nem fognak alkotni.

A továbbiakban kifogásolta a nemzetköziség hiányát. Szerinte a magyar történettudomány nem befogadó, nem nyitott az új irányzatokra, a magyar történészek lenézik azokat a

kutatókat, akik külföldről próbálnak Magyarországgal foglalkozni, különösen ha nem magyarul írnak. A nemzetköziség hiánya, véleménye szerint, az OTKA-pályázatok bírálatában is jelentkezik, nincsenek külföldi bírálók.

Az első kör során Valuch Tibor rákérdezett, hogy van-e verseny a kutatók között, és milyennek látják a vita résztvevői az együttműködésre irányuló készséget. [Ezt a témát egyesek már röviden érintették az eddigi vita során.]

Mátay Mónika szerint verseny van, de kooperáció nincs. Tehát a verseny keretében egyes kutatók kisajátítanak bizonyos kutatási területeket, és megtalált forrásaikat elzárják a többiek elől.

Klaniczay Gábor megvédte az OTKA-pályázatok bírálati rendszerét, mivel tudomása szerint vannak külföldi bírálók is. Szerinte éppen a magyar nyelv használata hozza hátrányos helyzetbe a történészeket. A magyar kutatók keveset publikálnak és keveset olvasnak idegen nyelven, és nem akarnak bekapcsolódni a nemzetközi tudományos diskurzusba. Például az ERC (European Research Council) nagy lehetőségeket kínál, de a magyarok nem élnek velük.

Rainer M. János szerint van verseny a szakmában. de poétikus túlzás volt Stefano Bottoni részéről azt állítani, hogy több ezer történész van Magyarországon.

Gyáni Gábor is túlzásnak tartotta Stefano Bottoni állítását a magyar történészek számáról. Kis ország – kis tudomány. A magyar történettudomány, véleménye szerint, nagyon szétaprózott, individuális. Kevesebb kutatási témára kellene fókuszálni. A kutatók közötti versenynek nem abban kellene kimerülnie, hogy ki hány halottat számol meg egy csata után.

Stefano Bottoni a többiek által felvetett problémákkal részben egyetértett. Úgy vélte, hogy a magyar kutatók állami állásokban vannak, ami a szovjet modell továbbélése. Szerinte projektekre kellene szerződteni a kutatókat, mint ahogy az Németországban vagy Ausztriában bevett gyakorlat. Az egyes kutatásokat szponzoráló konszernek megnézik, hogy mire adják a pénzt, ez versenyhelyzetet teremt. Ugyanakkor kérdés, hogy ez a módszer növeli vagy csökkenti-e a kutatás volumenét. Lehet, hogy a mennyiséget tekintve jobb a Magyarországon meghonosodott tudományfinanszírozás, de a minőséget tekintve nem.

A témakör megvitatásának végén Valuch Tibor azt mondta, hogy nálunk a társadalom egyes csoportjai helyett az állam rendel a történészekről, és ennek konzerváló hatása van, az állam nem vár új tendenciákat, reformgondolatokat a történészekről. Szerinte nincs olyan terv, amely a projektszerű működést vezetné be a közalkalmazotti pálya helyett.

Ezután a teljesítményelv érvényesüléséről, a teljesítmény méréséről kérdezte a résztvevőket. Mindannyian szkeptikusak voltak: a teljesítmény elvének kevés szerepe van a történettudományban, a teljesítmény mérésének még nincs megbízható módszere. Az idézettség számon tartása azonban már fontos tényezővé lépett elő.

A közönségből az első hozzászóló azt emelte ki, hogy szekértáborok vannak a szakmán belül, s a táborokba tartozás fontosabb, mint a nemzetközi mércével mért teljesítmény.

A második hozzászóló arra hívta föl a figyelmet, hogy akkor lehet egy téma kutatásához anyagi forrásokat szerezni, ha az egy aktuális nemzetközi feszültséghez kapcsolódik .

A harmadik hozzászóló, Vajda Zsuzsa pszichológus a saját szakmája alapján úgy vélte, hogy a nemzetközi trendek nehezen ragadhatók meg és nem biztos, hogy követendők, annak dacára, hogy elismert, magas impakt faktorú folyóiratokban foglalkoznak velük.

A hozzászólásokra válaszolva Gyáni Gábor azt mondta, hogy a történettudomány ugyan eredetileg nemzetspecifikus volt, de a mai transznacionális világban ennek egyre kevesebb az aktualitása. Ezzel nekünk is lépést kell tartanunk, tehát igenis kapcsolódnunk kell a nemzetközi trendekhez.

Klaniczay Gábor felidézte, hogy az új történetírás a francia Annales-iskolától származtatható. Az ú.n. „totális történetírástól” a magyar kutatás ismét a politikátörténet felé fordul, s ezzel kikapcsolja magát a nemzetközi vérkeringésből. Elszigeteltek a korszerű kísérletek és nem kapnak kellő támogatást. Luxusnak tekintik az ilyen kutatásokat, amelyekre csak akkor kerülhet sor, „ha majd a történeti sorskérdéseket megoldottuk”.

Mátay Mónika nem értett egyet Vajda Zsuzsa azon állításával, hogy a nemzetközi tudományosság „katyvasz”-szerű lenne, véleménye szerint a történettudomány ugyan fragmentált, de a fragmentumai értékesek.

Stefano Bottoni válaszul az eddigi hozzászólásokra, azt mondta, hogy 1945 utáni témakörökkel foglalkozik, amelyek most nemzetközi érdeklődésre tarthatnak számot. Hangsúlyozta a gazdaságtörténet kutatásának fontosságát. Ebben Magyarország régebben erős volt, de sajnos ez az irányzat kihalt. Ha a történészek fölhangynak egy népszerű, sokakat érdeklő téma kutatásával, akkor a „trollok” kaparintják meg a témáról folyó közbeszéd irányítását. Ha lennének gazdaságtörténészek, akkor a rendszerváltás történetét racionálisan le lehetne írni. (És akkor kisebb szerepük lenne a különböző politikai körökből kiinduló értelmezési törekvéseknek.)

Czoch Gábor az ELTE BTK Atelier Európai Társadalomtudományi és Historiográfiai Tanszékének docense arra hívta fel a figyelmet, hogy az elmúlt években a történettudomány területén a kormányzat nagyon intenzív, az akadémiai és egyetemi szférától különálló, párhuzamos intézményrendszer építésébe kezdett, és az ide sorolható intézményeknek, az egyetemi tanszékkel, akadémiai kutatóműhelyekkel szemben igen jelentős központi költségvetési támogatást is biztosít. Ennek következtében például új állások teremtésére főként ebben a párhuzamosan épülő intézményrendszerben van lehetőség (az elmúlt években például az ELTE BTK Történeti Intézetében majdnem a felére csökkent a munkatársak száma), ahol a kontraszelekció mellett az öncenzúra problémája is megjelenik. Az intézményrendszer jelenlegi bővítése, a kormányzati források tapasztalható elosztásának módja súlyos veszélyt hordoz magában. A történeti munkák tudományos hitelességének, igazságtartalmának a tudományos közösség ítéletén kívül nincs más mértéke, mert nem létezik az igazságnak ettől független, külső viszonyítási pontja, ha pedig az intézményrendszeren belül felerősödik a külső politikai befolyás az a tudományos eredmények értékét, hitelességet veszélyeztet. A jelenlegi tudományfinanszírozás ezért nem jó: anakronizmus, hogy közvetlenül a politika osztja a pénzt. A történészeket kívülről érő támadásokkal szemben a szakmának egységesen kellene fellépnie.

Valuch Tibor az első témakör megvitatását azzal zárta le, hogy baj van, de azért még nem kell temetni a hazai történettudományt.

2. téma: Történettudomány, politika, társadalom

Klaniczay Gábor a Veritas Intézet konferenciáját hozta föl példaként, ahol Boross Péter egykori miniszterelnök tagadta azt a történelmi állítást, hogy magyar katonák a II. világháborúban háborús bűnöket követtek el a Szovjetunióban. A politika tehát igényt formál a történelem értelmezésére és fel akarja számolni az akadémiai történettudományt.

Rainer M. János szerint a bíráló mindig része a diskurzusnak, de nem mehet szembe a tudomány eredményeivel. Napjainkban azonban a politika egy lebutított nemzeti emlékezet témáit és sémáit erőlteti rá a történettudományra. A magyar kollektív emlékezet retardált, differenciálatlan nemzeti szenvedéstörténeten, mítoszokon, legendákon alapul a turultól Boross Péter aforizmájáig. Ez a szemlélet áll a kormányzat emlékezetpolitikai akcionizmusa és a monopolhelyzetből írott tankönyvek mögött is.

Gyáni Gábor szerint a politika és a történettudomány között távolságtartó viszonyra van szükség. A történettudomány nem akar „hasznos” lenni.

Stefano Bottoni szerint szét kell választani a pártokat és a kormányt. Például pártok finanszírozzák Németországban a Friedrich-Ebert-Stiftungot, vagy az Adenauer Stiftungot (alapítványok), tehát a politika adja a pénzt, de a szakmaiságot meg kell őrizni.

Valuch Tibor ekkor a kutatói/intézményi autonómiáról és szolidaritásról kérdezte a vita résztvevőit.

Klaniczay Gábor szerint ma az állampárt okozza a problémát, az OTKA megszüntetésével a kutatás közvetlen politikai befolyás alá került. Az autonómiát központi kérdésnek nevezte. Úgy vélte, egy intézményrendszer akkor jó, ha autonóm módon működik.

Mátay Mónika úgy véli, ha nincs demokrácia a civil életben, akkor a szakmai intézményekben sincs.

Rainer M. János azt érzékeli, hogy baj van az autonómiával.

Gyáni Gábor a történelem kutatását kétféleképpen látja megvalósulni: funkcionálisan vagy a tudomány ethosza alapján. Az előbbire konkrét személyeket is megnevezett a közelmúltból (pl. Fazekas Erzsébetet, Gerő Ernő feleségét). A funkcionálisan működő történészekkel ő nem tart kapcsolatot, mert azok más logika szerint működnek, nem történetírást, hanem politikai propagandát művelnek.

Ezután Pásztor Erzsébet, biológus (ELTE TTK) arról érdeklődött, hogy milyen egyesületei vannak a történészeknek, adnak-e ezek az egyesületek valamilyen szakmai háttérrel. A kérdésre Klaniczay Gábor és Valuch Tibor válaszolt. A szakmai háttérrel felvázolása mellett arra is utaltak, hogy egyes tudományos intézetek az egzisztenciális fenyegetettség árnyékában nem tudnak szakmai háttérként viselkedni.

A következő hozzászóló a közérthető és szakmai történetírás viszonyát hozta föl. Arra utalt, hogy a közérthetőség olykor a szakmaiság rovására megy.

Papp Gábor, a BBC History Magazine szerkesztője arra kérte Gyáni Gábort, hogy ossza meg a közönséggel, miben látja a történetírás és a történettudomány különbségét.

Gyáni Gábor válaszában bemutatta, hogyan különböztethető meg a történeti kutatás folyamata – pl. a levéltári kutatómunka – a szó szoros értelmében vett történetírói tevékenységtől, ami mindig nyelvi formában valósul meg. Gyáni Gábor szerint a szofisztikált történettudomány szakmai nyelvezetét nem lehet átvinni az ismeretterjesztésbe.

Stefano Bottoni arra hozott példát, hogy a szakmai nyelv érthető lehet mindenki számára. Véleménye szerint törekedni kell a szakmai nyelvű ismeretterjesztésre. A történész feladata, hogy ezzel a társadalommal kommunikáljon, akármilyen is az.

A következő hozzászóló a történelemértelmezés megosztottságáról beszélt. Az eltérő értelmezések eltérő politikai talajból sarjadnak ki. Az új, államilag alapított intézmények nem produkálhatnak valós eredményeket, mivel tagjaik napról napra presszionált, függő helyzetben lévő közszolgák.

Gyáni Gábor Hayden White: Metahistory című könyvének egy gondolatát idézte, miszerint a történetírás egyszerre morális és esztétikai tevékenység.

A résztvevők annyira belemelegedtek a beszélgetésbe, hogy észre sem vették a közönség csendes elszivárgását. Ekkor már két és fél órája zajlott a vita, és még csak két kérdés tárgyalására került sor. Erre Mátay Mónika hívta fel a figyelmet, aki a hátralévő két témakör összevonását javasolta, hogy a maradék harminc percben sikerüljön mindkettőről diskurzust folytatni.

3. téma: Történettudomány, történelmi tudat, emlékezet, identitás

4. téma: Oktatás és történettudomány

A 3. és 4. témáról először Klaniczay Gábor fejtette ki a véleményét. Szerinte az emlékezetpolitika alakításában részt vesznek a történészek és a politikusok is. A politika jelképes aktusokkal operál (pl. a korona úsztatása, az alkotmány átírása stb.). Megjelentek a nemzeti jelképekkel kapcsolatos tudománytalan, de a politikai törekvésekhez illeszkedő kiadványok (pl. a korona koráról és szimbólumrendszeréről). A múltbirtoklás részeként egy önmagát tudományosnak nevező, de tudományon kívüli kör is szerepet kapott (Schmidt Mária, Terror Háza). Ugyanakkor vannak kísérletek a múlt visszavételére (a CEU által kezdeményezett csillagosház-mozgalom, civil megemlékezések).

Mátay Mónika a politika benyomulásának egyik dilettáns elemére hívta fel a figyelmet, melynek során egymásról nem tudva két minisztérium is finanszírozta ugyanazt a projektet. Az oktatás kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy anyagi helyzetük megroppanása miatt az egyetemek nem tudnak felvenni fiatal oktatókat/kutatókat, emiatt az oktatói gárda elöregszik.

Rainer M. János szerint nincs esély konszenzusra emlékezetpolitikai kérdésekben, kérdés, hogy egyáltalán van-e erre szükség. Szerinte a pozitív emlékezetpolitika lényege a szabad megismerés és a szabad beszéd. Az oktatásra rátérve azt említette meg, hogy az egri főiskolán leendő általános iskolai tanárokat tanít, és úgy érzi, érdemes és fontos hatni az emberekre.

Gyáni Gábor rámutatott, hogy az emlékezetpolitika is a történetírás tárgya, azt is vizsgálnia és kritizálnia kell. Az oktatást szembeállította a kutatással: az oktatás minden válfaja rögzített

tudást ad át, ezért kanonizálja saját témáit, és ezt a kánont kívánja átadni, a kutatás ezzel szemben innovatív és mindig megkérdőjelezi az aktuális kánont.

Stefano Bottoni szerint egy mélyen megosztott társadalomban az ellentétes nézeteket nem lehet összeolvasztani, legitim módon léteznek eltérő narratívák ugyanarról a kérdéstről. Ő oktatóként például a Kádár-rendszerrel kapcsolatos szigorúbb és megengedőbb narratívát is bemutatja a hallgatóinak. nagyon kritikusan beszélt az egyetemi oktatás romló színvonaláról, a diákok tudás- és igény szintjének csökkenéséről, valamint az oktatók igénytelenségéről. Utalt arra, hogy Magyarországon igen silány doktori disszertációk is átmennek a bizottságokon.

Valuch Tibor azt a megjegyzést fűzte Stefano Bottoni mondanivalójához, hogy az a baj, ha egyesek a saját narratívájukat kizárólagosnak tekintik, és ezt még törvénybe is foglalják.

Klanciczay Gábor az oktatás kapcsán azt emelte ki, hogy a tankönyvválasztás lehetőségének megszüntetése nagyon káros. Kérdés, hogy kik közvetítenek a szakma és a bürokrácia között, s azok kiknek az érdekeit képviselik.

A történelevita lezárásaként Valuch Tibor azt a kérdést tette föl, hogy ki miben látja a legkritikusabb pontot a nemzeti identitás tekintetében.

Mátay Mónika szerint az önsajnálattal helyett a nyugatival rokon, modern identitást kellene kialakítani, a globalizált világban ez lenne a legfontosabb feladat.

Gyáni Gábor transznacionális történetírást szeretne látni a nemzeti problémákba való temetkezés helyett.

Stefano Bottoni a kérdés kapcsán felidézte egykori bolognai egyetemi oktatóit, akik azt tanácsolták neki, hogy menjen el onnan azonnal.

Az oktatás kérdéséhez is többen hozzászóltak a közönségből. Lőrinc László tanár azt mondta, hogy a történelemtanítás valóban indoktrináció, de a tudomány nem veheti le a kezét az oktatásról. Pásztor Erzsébet (TTK) arra hívta föl a figyelmet, hogy egy-egy családon belül is több elképzelés él a múlttól, ami esélyt ad az elmozdulásra. Végezetül az utolsó hozzászóló arra hívta föl a figyelmet, hogy a középiskolai történelemtankönyvekkel is foglalkozni kell. Véleménye szerint az új tankönyvek nem lehetnek annyira rosszak, mivel neves szakemberek (pl. Bertényi Iván, Németh György) írták őket.

A Történelevita 19 óra 38 perckor fejeződött be.

(A beszámolót kollégái jegyzetei alapján összeállította: Klima László)